

ONS DIGITAAL FUNDAMENT

Een reactie op de Nederlandse Digitaliseringsstrategie van
GL-PvdA, NSC, D66, BBB, CDA, SP, PvdD, CU, DENK,
SGP, Volt en JA21

Waarom we dit doen

Nederland digitaliseert razendsnel. De overheid en het bedrijfsleven gebruiken steeds meer digitale processen, waar je als burger mee te maken krijgt. Waar je vroeger dingen met de hand deed of langs ging bij een loket, moet je nu via het internet zaken regelen. Voor veel mensen is dat handig, maar voor een grote groep burgers is het te ingewikkeld. Naar schatting hebben 4,5 miljoen Nederlanders wel eens moeite met de digitale overheid. Voor 2,5 miljoen mensen is dat structureel een probleem. Dat leidt tot stress en wantrouwen.

Achter de schermen heeft de overheid de boel ook niet op orde. Om wetten te maken en beleid uit te voeren, hebben we goede digitale infrastructuur nodig. Die hapert nu. Er zijn te veel oude apparaten, er is te weinig kennis, en grote ICT-projecten lopen vaak uit de hand. Nederland is massaal afhankelijk van niet-Europese techbedrijven, met als gevolg dat we niet meer de baas zijn over onze eigen systemen. Het lukt de overheid niet om snel en flexibel problemen op te lossen. Dat maakt ons kwetsbaar.

Die problemen zijn al lang bekend. Kijk maar naar alle rapporten die geschreven zijn en alle moties die zijn ingediend. Van links tot rechts wil de politiek daar wat aan doen. De Nederlandse Digitaliseringsstrategie (NDS) zegt het ook duidelijk: we moeten de ambities gaan waarmaken. En we moeten versnellen. Door de val van het kabinet-Schoof en het aftreden van de voormalig Staatssecretaris voor Digitalisering, dreigt die belofte niet uit te komen. Alwéér vertraagt de Haagse politiek, in plaats van dat we helpen.

Een meerderheid van de Kamer wil dat doorbreken. Daarom dienen wij, de fracties van GroenLinks-PvdA, NSC, D66, BBB, CDA, SP, PvdD, CU, DENK, SGP, Volt en JA21 in navolging van het manifest 'Ons Digitaal Fundament,' deze brief in. Hierin staan aanscherpingen op de NDS die breed worden gesteund. We willen deze brief en de NDS tegelijk behandelen. Zo kunnen Kamer en (demissionair) kabinet goed in gesprek gaan over de ambities voor digitaal Nederland. Demissionair of niet, het kabinet moet haast maken met alle mooie woorden. Anders verliezen we kostbare tijd.

Er zijn een paar dingen die volgens de indieners van deze brief ontbreken in de NDS. Dat is **een investeringsagenda, een plan voor handhaving en toezicht, en een duidelijke tijdlijn**.¹ Wij doen daarom aanvullende voorstellen om nog meer vaart in de digitaliseringsopgave te krijgen. We hopen deze in goed debat met elkaar te bespreken. De Tweede Kamer hoort een rol te spelen om te besluiten over de digitalisering van Nederland. Keuzes over onze digitale overheid zijn immers altijd politiek.

¹ Het Adviescollege ICT-Toetsing doet soortgelijke aanbevelingen in haar reactie op de NDS: [Suggesties voor effectieve realisatie van de NDS](#) (11 juni 2025)

Wat willen we bereiken

Over de grootste opgave zijn Kamer en het demissionaire kabinet het eens: we werken toe naar één digitale overheid. In 'Ons Digitaal Fundament' zijn vier prioriteiten aangegeven met enkele suggesties voor voorstellen:

1. **Toegankelijkheid als basis**
2. **Betere samenwerking**
3. **Bereikbare offline alternatieven**
4. **Betrokkenheid van de commissie**

Een visie voor digitalisering

Techniek is politiek. Het is de politiek alleen niet gelukt om vooruit te denken over hoe onze maatschappij verandert door technologie. Te lang is er vooral gekeken naar de voordelen: kostenbesparing en efficiëntie voor de overheid. Maar de menselijke maat is ver te zoeken.

Inmiddels weten we dat digitalisering ongelijkheid kan vergroten.² Het zorgt voor een samenleving die minder naar elkaar omkijkt. Waarin mensen de weg naar de overheid kwijt raken door websites en online formulieren. En waarin je achtergrond bepaalt of je digitaal vaardig bent of niet. Volgens het Sociaal en Cultureel Planbureau en Stichting Toekomstbeeld der Technologie komen deze problemen door de politiek die niet ver genoeg vooruit kijkt.

Omdat de politiek niet in actie komt, vullen bedrijven die rol. Ontwikkelaars van technologie bepalen nu hoe ons digitale leven er uit ziet, niet de burgers zelf. Het lukt niet om goede wetten en regels te maken die onze publieke waarden ook in de digitale wereld beschermen, zonder innovatie in de weg te zitten. Terwijl er heel veel vragen over onze toekomst met technologie onbeantwoord blijven.

De NDS geeft richting aan, maar ontbreekt aan zo'n visie voor digitalisering. Brede doelen als 'datagedreven werken,' 'moderniseren' en 'kansen benutten' zeggen weinig. Natuurlijk moeten we bekende problemen sneller oplossen. Maar we moeten ook weten wat voor digitale samenleving we willen bouwen en op basis van welke waarden. Als de overheid dan nieuwe wetten maakt, websites bouwt, of ICT inkoopt, gaat dat uit van die waarden.³

Vanzelfsprekend geldt een brede strategie voor digitalisering voor het hele Koninkrijk. De NDS moet van toepassing zijn op Bonaire, Sint Eustatius en Saba. Het niveau van dienstverlening dient overal in het Koninkrijk op peil te zijn en wordt ontwikkeld met eindgebruikers op de BES-eilanden.

Samenwerking

Er is geen twijfel mogelijk: samenwerking en centralisatie is de weg vooruit voor digitalisering. Na tien jaar onderzoek concludeerde de Algemene Rekenkamer in 2020 al dat de burger niet centraal wordt gezet bij digitalisering, dat coördinatie binnen de overheid ontbreekt en ICT slecht controleerbaar is voor het parlement.⁴

² [Digitaal vervlochten, maar ook verbonden?](#) (Sociaal en Cultureel Planbureau & Stichting Toekomstbeeld der Techniek, april 2025)

³ [Geactualiseerde Werkagenda Waardengedreven Digitaliseren 2024](#) (Ministerie van Binnenlandse Zaken, december 2023)

⁴ ['Grip op digitalisering: rode draden uit tien jaar Rekenkameronderzoek'](#) (Algemene Rekenkamer, maart 2020)

In de woorden van de voormalig Staatssecretaris Zsolt Szabó is het nu hoog tijd om het Huis van Thorbecke van wifi te voorzien. Dat wil zeggen dat overheden beter gaan samenwerken op het gebied van ICT. Goede samenwerking is namelijk randvoorwaardelijk aan de hele digitale opgave.

We kunnen veel leren van bestaande initiatieven. De Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) laat in onderzoek zien dat steeds meer gemeenten afhankelijk worden van de Amerikaanse cloud. Met plannen als de Haven Plus-standaard wordt gewerkt aan

Een goed voorbeeld: Haven Plus

De Haven Standaard is een standaard voor platform- en leveranciers onafhankelijke cloudhosting. Hierdoor kunnen alle 342 gemeenten aansluiten op één IT-infrastructuur. Deze standaard wordt nu doorontwikkeld naar Haven Plus. Het doel is om onafhankelijke diensten te bouwen die op de gezamenlijke infrastructuur kunnen draaien.

Door deze samenwerking kunnen gemeenten straks, los van partijen als Microsoft, hun eigen clouddiensten draaien op dezelfde generieke infrastructuur. Dat maakt het makkelijker om ICT-componenten te hergebruiken en digitale diensten met elkaar te laten communiceren. Zo hoeft niet elke gemeente zelf het wiel uit te vinden en leren organisaties van elkaar.

een uitweg en meer autonomie, zoals ook benoemd in de NDS. 99,24% van gemeenten heeft zich uitgesproken voor een gezamenlijke digitale koers.⁵

Binnen de overheid wordt veel data uitgewisseld. Het gebrek aan kennis over ICT leidt tot handelingsverlegenheid bij organisaties. Gelukkig zijn er uitvoerders, instanties en overheden die manieren hebben ontwikkeld om dat veilig te doen. De NDS moet aandacht hebben voor de zogenaamde 'gegevensknooppunten' die dataverkeer binnen de overheid mogelijk maken.

Ook van andere landen is veel te leren. Denk aan de toegankelijke ontwerpfilosofie van de digitale overheid in Estland, de gezamenlijke architectuur van gemeenten in Denemarken, of de opensourcestrategie van de Duitse deelstaat Schleswig-Holstein. Leer van deze

Een goed voorbeeld: Bureau Keteninformatisering Werk en Inkomen (BKWI)

Bureau Keteninformatisering Werk en Inkomen (BKWI) is een apart organisatieonderdeel van UWV. BKWI is hét gegevensknooppunt in het SZW-domein. Zij zorgen voor gegevensuitwisseling tussen overheden over burgers en bedrijven met betrekking tot werk, inkomen en schulden. Iedere maand wordt van 603.562 Nederlanders een of meer keer een digitaal klantdossier opgevraagd door 32.715 actieve gebruikers.

Het BKWI gebruikt veilige en privacyvriendelijke standaarden zodat data veilig kan worden gedeeld. Door gezamenlijk standaarden te bepalen en één infrastructuur op te tuigen, zorgen de betrokken partijen dat burgers de sociale zekerheid krijgen waar ze recht op hebben.

⁵ [‘Gemeenten kiezen overtuigend voor gezamenlijke digitale koers’](#) (Common Ground, nieuwsbericht, 18 juni 2025)

voorbeelden, haal de band met andere landen aan en gebruik deze inzichten in het vervolg van de NDS.

Minder kopzorgen

Digitalisering helpt onze maatschappij. We moeten niet dezelfde fouten maken door alleen te kijken naar wat binnen de overheid beter moet. Wat voor een gemeente, provincie of ministerie efficiënt werkt, zegt nog weinig over de beleving van burgers. Een loket vervangen met een website is goedkoop voor de overheid – maar helpt het ook mensen?

Alle partijen willen dat het vertrouwen tussen overheid en burger hersteld wordt. Anders omgaan met digitale dienstverlening kan helpen. Kijk bijvoorbeeld naar de Informatiepunten Digitale Overheid (IDO's). Sinds 2019 kent elke gemeente een Informatiepunt Digitale Overheid (IDO): een informatieloket in de bibliotheek of in het buurthuis. Daar kan je terecht met vragen over de digitale overheid en nieuwe vaardigheden leren.

Een goed voorbeeld: Informatiepunt Digitale Overheid (IDO)

Bij de IDO's komt alles samen: overheidszaken, zorg en onderwijs. Uit onderzoek blijkt dat bezoekers zich geholpen en gesteund voelen bij de loketten.¹ Er is grote waardering voor de persoonlijke hulp van medewerkers. Tegelijkertijd stijgt het aantal vragen en groeit de financiering voor IDO's niet mee.²

Bij IDO's komt hulp en het leren van nieuwe vaardigheden samen. Niet alleen wordt je hulpvraag opgelost, je wordt er ook zelfstandiger. Zulke loketten hebben een sterke binding met lokale organisaties, die mensen verder kunnen helpen. Een ontmoetingsplek waar je terecht kan met vragen, digitale vaardigheden kan aanleren en organisaties kan bereiken: dat wekt vertrouwen.

De financiering van IDO's loopt via uitkeringen aan gemeenten. Zij kennen een bedrag toe aan de lokale bieb, die verantwoordelijk is voor het organiseren van hulp. Wegens de algemene bezuiniging van 10% op alle Rijkssubsidies aan gemeenten en het afschaffen van SPUK-middelen (specifieke uitkeringen voor een bepaald doel) staan IDO's voor financiële onzekerheid. De motie-Kathmann³ roept op om de bezuinigingen terug te draaien en een passende oplossing te vinden.

¹ *Bezoekersbeleving Informatiepunt Digitale Overheid: rapportage van kwalitatief onderzoek* (MARE, i.o.v. het Ministerie van BZK, september 2024)

² *Exploitatieonderzoek Informatiepunt Digitale Overheid* (KPMG, i.o.v. het Ministerie van BZK, oktober 2024)

³ Kamerstuk 36 740 VII, nr. 23

De digitale overheid kan niet slagen zonder plekken als de IDO's. Om vertrouwen te wekken en behouden, moet er hulp beschikbaar zijn. Het is dan ook nodig dat er voor deze loketten toereikende financiering komt voor de daadwerkelijk gemaakte kosten die nu niet worden gedekt. Voor elke nieuwe digitale dienst, hoort er een fysiek alternatief bij te komen. Zo blijft de overheid bereikbaar op zo'n manier dat het aansluit op wat verschillende burgers nodig hebben.

Recent werd het Tijdelijk Noodfonds Energie opengesteld. Voor een beperkte tijd konden burgers een aanvraag doen voor inkomenssteun. Door technische problemen en slechte voorlichting aan IDO's, stonden er lange rijen met mensen die door de techniek werden buitengesloten.⁶ Terwijl al jaren bekend was dat digitale aanvragen met een DigiD voor veel mensen te niet toegankelijk zijn.⁷ De NDS moet duidelijk maken hoe zulke situaties voortaan worden voorkomen.

Natuurlijk is niet elke digitale dienst een probleem. Maar alsnog voldoet bijna de helft van websites van de overheid niet aan de wet: ze zijn ontoegankelijk.⁹ Slechts 8% van websites is wel helemaal toegankelijk.

Een goed voorbeeld: Stichting DigiSterker

Niet alleen de aanbieders van digitaal onderwijs, maar ook de ontwikkelaars van de lesprogramma's vervullen een belangrijke taak. Eén van de aanbieders van digitaal onderwijs is Stichting Digisterker.

Sinds 2014 biedt deze organisatie educatieve programma's aan voor formeel en non-formeel onderwijs. Met deze programma's leren jongeren en volwassenen te werken met digitale overheidsdiensten en digitale zorgtoepassingen. De programma's dragen bij aan kennis van de digitale (overheids)wereld en het vergroten van digitale vaardigheden en regelvaardigheden bij de doelgroepen.

Terwijl er heel veel burgers, organisaties en (ervarings)deskundigen zijn die precies weten hoe je diensten toegankelijk maakt. In de NDS staat dat er wel wat moet gebeuren, maar niet precies hoe. De oplossing klinkt simpel: betrek de kennishouders bij het bouwen van nieuwe websites, applicaties en diensten. Als je burgers serieus neemt, moet je ook samen aan de ontwerptafel zitten. Laat ervaringsdeskundigen, (lokale) belangenorganisaties, en medewerkers van IDO's nieuwe toepassingen testen en verbeteren.

Veilig en weerbaar

Het dreigingsbeeld van Nederland neemt toe. Met sabotage, cyberaanvallen en gecoördineerde desinformatie worden kwetsbaarheden in onze technologie misbruikt om het land te ontwrichten.¹⁰ Onze veiligheid en de digitale infrastructuur zijn met elkaar vervlochten. Dat maakt keuzes over digitale processen des te meer politiek.¹¹

Het aanleggen van redundante infrastructuur, het diversifiëren van leveranciers, het investeren in de eigen kennis: niet goedkoop, wel veiliger. Als een grootschalige storing ons land lam legt, moet Nederland zich weerbaar weten. Een netwerk zoals het NAFIN, beheerd

⁶ 'OP = OP?' (Alliantie Digitaal Samenleven, LinkedIn bericht, 24 april 2025)

⁷ 'Nationale ombudsman stuurt zorgenbrief over Tijdelijk Noodfonds Energie' (Nationale Ombudsman, 16 april 2025)

⁸ 'Tijdelijk Noodfonds Energie stelt ten onrechte DigiD verplicht' (Nationale Ombudsman, 13 mei 2024)

⁹ Dashboard DigiToegankelijk

¹⁰ *Hybride dreigingen en maatschappelijke weerbaarheid: AIV-advies 126* (Adviesraad Internationale Vraagstukken, 4 juni 2024)

¹¹ Volgens jaarlijks onderzoek van het Instituut Clingendael is cybersabotage van de vitale infrastructuur de grootste zorg onder Nederlanders. Bron: *Tussen hoop en vrees 2025* (Instituut Clingendael, maart 2025)

door Defensie, is daarvan een voorbeeld. Het is essentieel dat Nederland beschikt over een eigen crisisnetwerk.¹²

Dreigingen kunnen ook minder acuut, maar minstens even erg zijn. De totale afhankelijkheid van Nederland van Amerikaanse cloudopslag is gevaarlijk. Eén decreet om Nederlandse data te bespieden of dienstverlening stop te zetten, kan ons land verlammen. De portabiliteit van data en een plan B waar je moeiteloos naar kan omschakelen is bittere noodzaak. Zo kunnen we in een crisis meteen de data van burgers veiligstellen.

Zoals duidelijk in de initiatiefnota van de leden Six Dijkstra en Omtzigt over het toezicht op staatsgeheimen¹³ en de unaniem aangenomen motie-Bruyning/Thijssen,¹⁴ dringt de Kamer aan op een scherpere verdeling van categorieën data. Dit is noodzakelijk om risicogericht te kunnen optreden. Hoe gevoeliger de data, hoe hoger het veiligheidsniveau.

De politieke discussie rondom digitale soevereiniteit is terug te vinden in de NDS. Het stuk ontbreekt echter aan heldere stappen om dit waar te maken. Daardoor is de urgentie, die wel op papier staat, niet terug te zien in actie. Dit is deels het gevolg van het beperkte mandaat van een demissionair staatssecretaris. Het is dus aan de Kamer om de regering te bewegen om stappen te nemen, zodat het niet blijft bij woorden.

Gezonde economie

Tegelijkertijd draait digitalisering wel degelijk om knaken. Nederland mag trots zijn op al haar mkb'ers en toonaangevende bedrijven in het ICT-veld. Al decennia bouwen we aan onze digitale economie op een sterke digitale infrastructuur. Alle seinen staan op groen om die positie te behouden en te versterken. Aan onze ondernemers zal het niet liggen.

De grootste belemmering is de rest van de markt. Die wordt gedomineerd door een handjevol grote bedrijven. Daardoor is de marktwerking stuk. Het marktaandeel van Nederlandse en Europese techbedrijven moet groter, zo heeft de Kamer breed geoordeeld. Als grootste IT-afnemer van het land is dan de Rijksoverheid aan zet. Datzelfde mag verwacht worden van lokale overheden, die de krachten graag willen bundelen.

De initiatiefnota van de leden Six Dijkstra en Kathmann, *Wolken aan de horizon*,¹⁵ pleitte al voor een betere positie voor Nederlandse en Europese cloudleveranciers. Voorstellen om als overheid lancerende klant te zijn van ICT van eigen bodem, zijn breed door de Kamer gesteund. Dit principe moet leidend zijn in de NDS.

De NDS moet uitvoering geven aan de politieke wensen van de Tweede Kamer. Dat betekent o.a. een herziening van inkoop- en aanbestedingsregels en het hanteren van het stellen van een doel: om in 2029 minstens 30% van het landschap aan cloudapplicaties en -opslag van de Rijksoverheid bij Nederlandse of Europese bedrijven te beleggen.

Met deze commitment van de overheid komt er duidelijkheid voor de sector. Halfzachte beloftes zijn niet genoeg. Betrek daarom de uitvoering van alle aangenomen Kamermoties in het vervolg op de NDS. Laat de digitale polder meedenken over hoe die doelen bereikt

¹² [‘Cruciaal Defensienetwerk NAFIN goed opgezet, maar beveiliging in de praktijk onvoldoende’](#) (Algemene Rekenkamer, november 2024)

¹³ Kamerstuk 36721

¹⁴ Kamerstuk 36574, nr. 13

¹⁵ Kamerstuk 36574, nr. 2

worden, zodat ondernemers, overheden en organisaties zelf kunnen aangeven wat de beste route is.

Goed werkgeverschap

Deze acties in gang zetten vraagt vakmanschap. De Rijksoverheid is er onvoldoende in geslaagd om genoeg ICT-specialisten in vaste dienst te nemen. Dit geldt binnen ministeries en voor IT-intensieve agentschappen, zoals SSC-ICT en Logius.¹⁶ Volgens de Algemene Bestuursdienst bestond in 2023 de externe inhuur van de overheid voor 44% uit ICT'ers.¹⁷

Er zijn genoeg oplossingen bedacht: hou personeel vast, trek nieuw personeel aan, bundel de krachten en wees een concurrerende werkgever. Een structurele groei in het aandeel ICT'ers in vaste dienst is er echter niet van gekomen. Daarom is het nodig om dit probleem grondiger aan te pakken en lopende wervings- en opleidingsacties aan te sluiten op de bestaande tekorten, zoals de Kamer in meerderheid heeft opgeroepen.¹⁸

Talenten die in vaste dienst thuishoren, worden nu via schijnconstructies als zzp'er ingehuurd. Daar moet een eind aan komen. Werk een aparte functiegroep uit voor technische experts binnen de overheid. Deze functies moeten concurrerend zijn met wat technische zzp'ers nu ontvangen als ze voor de overheid werken, waarbij we rekening houden met dat zij gemiddeld meer uren schrijven dan wat geldt bij reguliere overheidstarieven. Hiermee moet de prikkel worden weggenomen om zzp'ers als externe kracht in te huren. Zorg vervolgens dat mensen door kunnen groeien naar de hoogste schalen op basis van technische expertise, zonder manager te hoeven worden.

Werken voor de overheid is mooi en vervullend. ICT'ers moeten de kans krijgen om hun expertise in te zetten voor Nederland. Dat ontbreekt nu aan het werk. Betrek ICT-kennis vanaf het begin bij het ontwerpen van nieuwe digitale processen. Zorg ervoor dat er in alle fases van een groot project ICT'ers worden betrokken. ICT is namelijk geen sluitstuk, maar een integraal onderdeel van hoe de overheid werkt. Laat de kennis van experts leidend zijn en geef ze verantwoordelijkheid in de uitvoering.

Een goed voorbeeld: RegelSpraak bij de Belastingdienst

De Belastingdienst is afhankelijk van goede informatievoorziening om haar werk uit te voeren. De dienst heeft te maken met ingewikkelde fiscale wetgeving om tot beslissingen te komen. Daarom wordt er gebruik gemaakt van digitalisering voor wendbare wetsuitvoering.

Bijvoorbeeld met de 'RegelSpraak'-methode, waarmee complexe wetten worden omgezet in programmeercode. Dat maakt het makkelijk om beslissingen uitlegbaar te maken. Als iemand de BelastingTelefoon belt met de vraag waarom diegene een brief heeft ontvangen, maakt dit systeem het mogelijk om precies aan te wijzen op basis van welke regels dat besluit is gemaakt. Zo wordt de overheid meer transparant.

¹⁶ [‘Resultaten verantwoordingsonderzoek 2024 ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties’](#) (Algemene Rekenkamer, 21 mei 2025)

¹⁷ [Bijlage bij Kamerbrief over terugdringen externe inhuur](#) (Binnenlandse Zaken, 2 april 2025)

¹⁸ Kamerstuk 36 740 VII, nr. 22

Harde afspraken

Om centralisatie van overheids-ICT mogelijk te maken, moeten er harde afspraken worden gemaakt. Dit wordt gedaan met 'open standaarden' – technische specificaties voor ICT-diensten die voor alle organisaties gelden. Als iedereen zich daar netjes aan houdt, kunnen systemen makkelijker met elkaar communiceren en is informatie veilig.

Die afspraken worden te vaak niet nageleefd. Daardoor sluiten systemen niet op elkaar aan en blijft werken als één overheid onmogelijk. Versnippering en zachte afspraken leiden tot hoge kosten en onbeheersbare ICT. Zo is onder andere de afhankelijkheid van enkele techgiganten op het gebied van cloud uit de hand gelopen, omdat standaarden ontbraken of niet werden nageleefd.¹⁹

Zoals Forum Standaardisatie laat weten in reactie op het manifest 'Ons Digitaal Fundament,' moet het voldoen aan standaarden dwingender zijn.²⁰ Het kan niet zo zijn dat elke organisatie te kans krijgt om uit te leggen waarom zij uitgezonderd moeten worden. Onderdeel van de NDS moet dus zijn hoe het toezicht en de handhaving van standaarden niet alleen steviger, maar zelfs verplicht wordt. Wij zien dit als essentiële voorwaarde voor het slagen van de NDS. Indien nodig moet hier een Digitale Comptabiliteitswet voor komen.

Een goed voorbeeld: Forum Standaardisatie

In Nederland kennen we het Forum Standaardisatie, een adviescommissie die kennis van de overheid, het bedrijfsleven en de wetenschap samenbrengt. Leden van de commissie stellen 'open standaarden' voor: regels waar publieke organisaties zich aan houden, zodat zij makkelijk data met elkaar kunnen uitwisselen. Zo kan de samenwerking tussen instanties goed verlopen.

Het Forum Standaardisatie beschikt over de kennis en kunde die nodig zijn om de NDS een succes te maken. De monitoring van het Forum biedt inzicht in de plekken waar de overheid zich niet aan de eigen afspraken houdt. De wens om dwingender op te kunnen treden wordt verwerkt in het voorstel voor een Digitale Dienst. Dit is één van de gezaghebbende organisaties die een grote rol kunnen spelen in het vervolg op de NDS.

Tegelijk moeten deze standaarden worden teruggebracht naar de basis, zodat ze niet verstrikkend, maar faciliterend werken voor de bouwcultuur van de overheid. Een goed voorbeeld hierbij is de Engelse *Technology Code of Practice*²¹ die in hoofdpunten uiteenzet waar goede softwareontwikkeling aan moet voldoen, zoals open-source bouwen en het valideren van gebruikersbehoeften.

Afdwingbare afspraken kunnen op verschillende manieren belegd worden: bij een Minister met doorzettingskracht, een onafhankelijke organisatie met expertise, of door de rol van Chief Information Officers (CIO's) binnen organisaties te versterken. Zolang het doel maar helder is – het toewerken naar één digitale overheid voor burgers – en het mandaat goed wordt vastgelegd. Dit wordt aangejaagd door één centrale organisatie met gezag.

¹⁹ [Standaarden en standaardisatieactiviteiten voor clouddiensten](#) (Forum Standaardisatie, 16 april 2024)

²⁰ [Aanbevelingen Kamercommissie Digitale Zaken zijn essentieel voor veilige digitale overheid](#) (Forum Standaardisatie, 28 april 2025)

²¹ [The Technology Code of Practice](#) (gov.uk, 7 juli 2025)

Eén Digitale Dienst

De vele ambities, wensen en zorgen van de Kamer komen samen in één laatste aanbeveling: het oprichten van een Digitale Dienst. Een nieuwe organisatie die kennis en taken centraliseert. Die zorg draagt voor een toegankelijke digitale overheid. Met het mandaat om standaarden te bepalen en overheidsbreed af te dwingen als dat nodig is.

Wij geloven dat de digitaliseringsstrategie alleen kan slagen als het demissionaire kabinet en het volgende kabinet bereid zijn om iets nieuws te proberen. Dat kan in de vorm van de Digitale Dienst, uitgerust met mandaat, capaciteit en voldoende middelen. Een vakorganisatie die leiding geeft aan het NDS-uitvoeringsprogramma.

Het vormgeven van deze organisatie biedt kansen. Kansen om nieuw talent aan te trekken, prototypes te ontwikkelen en een werkwijze te vinden die recht doet aan de complexiteit van ICT-projecten. Waarin ICT-projecten niet meer worden behandeld als projecten met een beperkte levensduur, maar als producten die constant in ontwikkeling zijn en steeds beter worden.

Een nieuwe werkwijze kenmerkt de Digitale Dienst. Er komt meer ruimte voor de ICT-professionals om zelfstandig aan de slag te gaan. We bouwen op hun expertise, niet de wensen van managers met weinig kennis van informatica. Deze organisatie brengt bestaande experts samen in multidisciplinaire teams vanuit allerlei hoeken van de overheid. Hiermee doorbreekt het de verkokering van ICT-kennis en -kunde.

Enkele taken waar deze organisatie verantwoordelijk voor moet worden:

- Het (door)ontwikkelen van infrastructuur die breed inzetbaar is binnen het Rijk en het opschalen van veelbelovende bestaande infrastructuur;
- Het vaststellen van bindende afspraken voor het ontwerpen en ontwikkelen van software, uitgewerkt in bruikbare richtlijnen en werkwijzen;
- Het toezien op de toegankelijkheid van processen waar burgers mee te maken hebben;
- Het verbeteren van bestaande diensten door gebruikersonderzoek en begeleiding bij het doorontwikkelen van ICT;
- Ondersteuning bij complexe projecten van departementen door het technische landschap te verkennen, behoeften van burgers en organisaties te identificeren, keuzes te valideren door prototypes te bouwen
- Centrale en innovatieve inkoop van digitale diensten om de digitale soevereiniteit te bevorderen en het marktlandschap te verbreden.

Door deze ambitieuze opdracht moet de Digitale Dienst uitgroeien tot een organisatie die het beste digitale talent van Nederland aantrekt. De dienst moet zich onderscheiden van andere ICT-afdelingen binnen de overheid, zowel inhoudelijk als qua werkcultuur. Bij het aantrekken van bestuurders dient inhoudelijke kennis en ondernemerschap zwaarder te wegen dan politieke sensitiviteit.

Onze aanbevelingen

De prioriteiten van de Kamer laten zich samenvatten in een aantal harde aanbevelingen. Wij vragen het demissionaire kabinet om onverminderd door te gaan met de NDS en daarbij uitvoering te geven aan deze aanbevelingen.

Algemeen

► Voer de volgende stappen uit de NDS dit jaar nog uit

De NDS stelt vervolgstappen voor: het uitvoeren van de ‘versnellers,’ het uitwerken van het vervolg, een uitvoeringsprogramma inrichten, en meer. Het zijn punten die grote steun van de Kamer genieten. Daarom is het verzoek om deze vlot uit te voeren en de Kamer geregeld te informeren over de voortgang.

► Kom met een investeringsagenda en inzicht in uitgaven

Er wordt gewerkt aan een investeringsagenda voor digitalisering. Zoals verzocht in de motie-Kathmann,²² wordt deze nog vóór de verkiezingen van 29 oktober 2025 verwacht. De Kamer vraagt om een samenvoeging van bestaande budgetten en inzicht in waar de financiering vandaan komt. Dat kan alleen als er in algemene zin wordt gewerkt aan beter inzicht in de digitale uitgaven. Betrek daarbij de motie-Buijsse/Kathmann om bij Prinsjesdag nieuwe administratieve maatregelen aan te kondigen om de uitgaven aan digitalisering beter bij te houden.²³

► Richt een Digitale Dienst op

Er zijn veel (uiteenlopende) ideeën over hoe een Digitale Dienst eruit moet zien. De Kamer kan dat niet tot in de details uitwerken, zolang de taakstelling maar duidelijk is. Wij vragen de betrokkenen van de NDS om een concept te schetsen van een organisatie die deze taak kan uitvoeren. Hiermee hopen wij de overheid uit te dagen om buiten de gebaande paden te denken. De gezamenlijke opgave om tot één digitale overheid te komen vraagt erom. Bekijk bij alle NDS-prioriteiten en de aanvullende voorstellen vanuit de Kamer, hoe de Digitale Dienst kan bijdragen aan de uitvoering.

► Een strategie voor heel het Koninkrijk

De NDS moet ook gelden voor Caribisch Nederland. Het is teleurstellend dat daarin nu alleen Europees Nederlandse kwesties worden benoemd. Daarom moet samen met bestuurders en burgers van de bijzondere gemeenten Bonaire, Sint Eustatius en Saba een bijlage op de NDS worden geschreven met dezelfde uitgangspunten. Dit wordt een integraal onderdeel van de NDS. De autonome lichamen Curaçao, Aruba en Sint Maarten kunnen desgewenst aansluiten.

Prioriteit 1: Cloud

► Bouw de Nedercloud

Kamer en kabinet zijn het eens: er komt een Nedercloud voor de overheid! Met een cloud van eigen bodem kan communicatie en dataopslag veilig verlopen. Hierdoor zijn we niet meer afhankelijk van niet-Europese techgiganten voor kerntaken van de overheid. Onderzoek wat de mogelijkheden zijn om deze cloud ofwel binnen, danwel buiten de overheid te ontwikkelen. Ga in het vervolg op de NDS in gesprek met Nederlandse en Europese cloudbedrijven over de bijdrage die zij kunnen leveren voor het bouwen van deze

²² Kamerstuk 36 740 VII, nr. 21

²³ Kamerstuk 36 740 VII, nr. 29

onafhankelijke cloudvoorziening. Laat overheden zich committeren aan het afnemen van deze cloud, zodat er een *business case* is voor leveranciers om deze te bouwen. Het doel moet zijn om de afhankelijkheid van Big Tech terug te dringen, op termijn de werkplek van ambtenaren volledig Europees in te richten en niet afhankelijk te zijn van één leverancier. Maak snel duidelijk aan welke eisen de Nedercloud moet voldoen om dit te bewerkstelligen.

► Geef uitvoering aan Kamervoorstellen

De Kamer heeft een veelvoud aan voorstellen aangenomen op het gebied van digitale autonomie, zoals moties over exitstrategieën voor clouddiensten, een 30%-norm voor Nederlands-Europese cloudleveranciers af te nemen per 2029 en sterkere samenwerking met bedrijven en het onderwijs. De initiatiefnota *Wolken aan de horizon* van de leden Six Dijkstra en Kathmann wordt al betrokken bij de herziening van het cloudbeleid. Wij verzoeken om de aanbevelingen uit deze nota, samen met alle aangenomen Kamermoties op het gebied van (cloud)autonomie, samen te brengen in één werkagenda. Sluit deze aan op het vervolg van de NDS én de herziening van het cloudbeleid, zodat de initiatieven elkaar versterken.

► Herzien de aanbestedingsregels

Inkoop- en aanbestedingstrajecten van de overheid moeten worden herzien zodat Nederlandse en Europese leveranciers een eerlijke kans maken. Anders blijft de keuze telkens vallen voor Amerikaanse techgiganten. Doe in het vervolg van de NDS een vergelijking met Europese lidstaten die aanvullende eisen stellen rondom soevereiniteit en nationaliteit. Werk samen met de NDS-partners en bedrijven aan innovatieve manieren om Nederlandse en Europese bedrijven aan te spreken bij ICT-aanbestedingen. Stel vast welke regels momenteel in de weg zitten en kom met een voorstel om deze aan te passen. Bepleit in de Europese Unie uitzonderingen op het aanbestedingsrecht voor digitale diensten.

Prioriteit 2: Data

► Datakwaliteit als voorwaarde voor digitalisering

Datakwaliteit is een randvoorwaarde voor het slagen van de NDS. Door de verkokering van de overheid worden gegevens nu op verschillende manieren bijgehouden. Niet zelden leidt dit tot onzichtbaar leed verricht door de overheid, omdat er gewerkt wordt met onjuiste gegevens. Betrek in de uitwerking van de NDS naast het verbeteren van gegevensuitwisseling, ook de kern van het probleem: ondermaatse datakwaliteit. Onderzoek welke technische mogelijkheden er zijn om dit te verbeteren.²⁴ Vergelijk verschillende ketens waarbinnen veel data wordt gebruikt en pas goede voorbeelden beter toe.

► Richt meer gegevensknooppunten in

‘Gegevensknooppunten’ maken het mogelijk om tussen instanties en overheden op een veilige manier gegevens uit te wisselen. Dit zorgt voor betere dienstverlening richting burgers en staat het toe om als één overheid te werk te gaan. Dergelijke knooppunten leggen de voorwaarden vast waaronder uitwisseling is toegestaan, zodat dit altijd binnen de juridische kaders plaatsvindt. De NDS moet de ervaringen ophalen van organisaties die met gegevensknooppunten werken en verkennen welke rol deze kunnen spelen in het versnellen van de digitale opgave.

²⁴ Bijv. bewerkstelligen van ‘data lineage’ zoals voorgesteld door het Wetenschappelijk Onderzoek- en Datacentrum: [Vertrouwen krijgen in data en datakwaliteit door middel van data lineage](#) (WODC, nieuwsbericht en onderzoek, 19 maart 2025)

► Maak het Federatieve Datastelsel werkelijkheid

Het Federatieve Datastelsel (FDS) komt er: in december van 2024 ondertekenden veel overheidsorganisaties de intentieverklaring.²⁵ Het is hoog tijd om deze uit de ontwerpfase te krijgen en daadwerkelijk te komen tot één federatief stelsel. Maak nog dit jaar een stappenplan voor wanneer, hoe, en met welke middelen het FDS wordt uitgewerkt en hoe dit zich verhoudt tot de rest van de NDS. Geef hierbij prioriteit aan de basisregistraties zoals de BRP, BRK en Handelsregister. Werk prototypes of concepten uit zodat meerdere mogelijkheden tegen elkaar kunnen worden afgewogen.

► Burgers zijn de baas over hun data

Alle gegevens die de overheid verzamelt en verwerkt, zijn afkomstig van burgers en organisaties. Met name burgers zijn altijd de baas over hun eigen gegevens. Het moet een doel zijn van het NDS om burgers inzicht te geven in hoe, waar en wanneer hun gegevens worden gebruikt door organisaties. Beschrijf in het vervolg wat de ambitie is op dit gebied en vergelijk wat andere landen, zoals Denemarken en Estland, uitvoering geven aan dit principe. Het inzichtelijk maken voor burgers van hun eigen gegevens versterkt hun positie en zorgt voor meer transparantie.

Prioriteit 3: Artificiële intelligentie

► Neem AI af van eigen bodem

Het stimuleren van verantwoorde AI begint met de belofte om deze toepassingen af te nemen. Net als voor clouddiensten, kan de overheid als grootste IT-afnemer van Nederland een lancerende klant zijn van Nederlandse en Europese AI-modellen. Zo komt er een *business case* voor innovatieve bedrijven en worden we minder afhankelijk van de diensten van niet-Europese techgiganten. Betrek bij de uitwerking van de NDS het innovatieve mkb van Nederland, zoek de succesvolle voorbeelden van verantwoord AI-gebruik, en sluit vraag en aanbod beter op elkaar aan. Leg de rol van de overheid als lancerende klant vast.

► Sluit aan bij de AI-fabriek en GPT-NL

De prioriteit van AI binnen de NDS moet aansluiten op lopende initiatieven zoals de komst van een AI-fabriek in Groningen en GPT-NL, het Nederlandse taalmodel. Trek de samenwerking van de NDS-partners verder en ga gezamenlijk in gesprek met de initiatiefnemers van beide ontwikkelingen. Door vroeg afspraken de wensen wederzijds uit te spreken en afspraken te maken over het gebruik van zowel de AI-fabriek als GPT-NL, is er ruimte voor versnelling.

► Een 'regulatory sandbox' voor AI

De afname van AI kent nog veel beperkingen. Zoals voorgeschreven in de Europese AI-Verordening, worden lidstaten verwacht om een 'regulatory sandbox' in te richten voor AI-innovatie. Dit is een veilige omgeving, een soort proeftuin, waarbinnen ontwikkelaars samen met toezichthouders om verantwoorde AI-producten te testen voordat ze op de markt komen. Geef uitvoering aan de motie-Kathmann/Koekkoek over het versneld optuigen van zo'n proeftuin en baseer dit op het vormvoorstel van de Autoriteit Persoonsgegevens en de

²⁵ [Grote groep overheden spreekt commitment uit voor Federatief Datastelsel op IBDS-Stelseldag](#) (Realisatie IBDS, nieuwsbericht, 11 december 2024)

Rijksinspectie Digitale Infrastructuur.²⁶ Dit versnelt de uitrol van AI met maatschappelijke meerwaarde.

► **Benutten van kansen**

Er kan en mag al veel op het gebied van AI binnen de overheid, zoals bijvoorbeeld uiteen wordt gezet in de handreiking 'Verantwoorde inzet van generatieve AI.' Toch zijn veel ministeries nog huiverig om verantwoorde AI in te zetten uit de angst om teruggefloten te worden, terwijl er naast de risico's wel degelijk kansen zijn op de werkvloer. De indienende fracties roepen op om binnen de kaders van autonomie en ethiek meer te experimenteren en de opgedane kennis te delen. Alleen op die manier maken we van deze technologie een kerncompetentie van de overheid.

Prioriteit 4: Stel burgers en ondernemers centraal

► **Eén gezicht naar buiten toe**

Burgers willen betrouwbare, begrijpelijke websites en online formulieren. Een gemeentewebsite die hapert, straalt negatief af op de hele overheid. De NDS moet daarom als doel hebben om burgers een eenduidige ervaring te geven in de online wereld. Alle essentiële diensten die online worden geregeld, moeten in uiterlijk en logica op elkaar lijken. Dit is in te richten als één centraal portaal voor dienstverlening, naar voorbeeld van het Deense model. Dat geldt ook voor diensten zoals bankieren, zorg en onderwijs. Zo wordt dienstverlening vindbaar en eenvoudig. Maak in het vervolg van de NDS afspraken over hoe de digitale overheid en online essentiële dienstverlening er in de toekomst uit moeten zien. Werk stapsgewijs toe naar dit doel, bijvoorbeeld met de Digitale Dienst in de voortrekkersrol.

► **Werk samen met lokale partners**

De digitale overheid moet toegankelijk zijn voor iedereen. Niet alleen de interne ICT moet op orde, maar alle digitale diensten waar burgers mee te maken krijgen, moeten een onderdeel zijn van de NDS. Ervaringsdeskundigheid moet een plek krijgen in de overleggen over de NDS. Het verzoek is om naast burgers, ook Informatiepunten Digitale Overheid (IDO's), welzijnsorganisaties, vrijwilligers van formulierenbrigades en soortgelijke lokale initiatieven te betrekken bij deze overleggen. Zij weten waar burgers dagelijks last van hebben. Faciliteer alle medewerkers en vrijwilligers om problemen met digitale diensten te melden, samen te brengen in een periodiek overzicht van knelpunten in digitale dienstverlening.

► **Verwerk offline alternatieven in de NDS**

2,5 miljoen Nederlanders hebben structureel moeite met de digitale overheid. Waardevol digitaliseren vraagt om oplossingen voor alle burgers die worden buitengesloten door de digitale overheid. De NDS moet duidelijk maken hoe toegang tot de overheid zowel digitaal als fysiek wordt gegarandeerd. Dat betekent dat nieuwe digitale diensten altijd een volwaardig 'offline' alternatief hebben. Zodat burgers ook zonder digitale middelen toegang hebben tot de overheid. Voor sommige diensten voldoet een doorverwijzing naar een IDO, maar in andere gevallen moet er voorziening worden ingericht. De NDS-partners worden gevraagd om een definitie van een 'volwaardig offline alternatief' voor verschillende digitale diensten te bepalen. Ga vervolgens in gesprek met IDO's en lokale initiatieven om te bepalen wat zij nodig hebben om deze alternatieven te bieden.

²⁶ [Vormvoorstel Nederlandse "regulatory sandbox" onder de AI-verordening](#) (AP & RDI, 25 maart 2025)

► Een actieplan voor digitale toegankelijkheid

Slechts 8% van overheidswebsites is volledig toegankelijk met een A-status op het Dashboard DigiToegankelijk. De overheid moet laten zien dat zij er voor iedereen is. Beleg de uitvoering van het Nationaal Actieplan Webbeleid bij de NDS-raad en maak een gezamenlijk plan. Binnen enkele jaren moeten alle overheidswebsites voldoen aan de A-status. Kom met een tijdspad voor de komende jaren, waarin duidelijk wordt hoe de overheid straks 100% toegankelijk wordt. Stel afrekenbare (tussen)doelen zodat de snelheid erin blijft. Organisaties die keer op keer niet voldoen aan de doelen, moeten geholpen worden. In het uiterste geval volgen er sancties en wordt verbetering afgedwongen.

Prioriteit 5: Versterken digitale weerbaarheid en autonomie van de overheid

► Harde doelen voor digitale autonomie

De digitale autonomie van de overheid wordt van links tot rechts gezien als groot risico. De NDS draagt in z'n geheel bij aan het meer autonoom maken van de overheid. Om dit een succes te maken, moet de NDS samen met de betrokken partners een stip op de horizon zetten. Formuleer harde, afrekenbare doelen voor het verminderen van strategische digitale afhankelijkheden. Maak inzichtelijk welke stappen worden gezet en wanneer deze moeten plaatsvinden. Kom hierin tegemoet aan de meest risicovolle afhankelijkheden die organisaties ervaren. Het vergroten van het aandeel Nederlands-Europese diensten dat de overheid afneemt, wordt een doel op zich.

► Een gezamenlijke inkoopstrategie

De overheid moet de eigen ambities waarmaken met een vooruitstrevend *market-shaping* initiatief, naar idee van het Verenigd Koninkrijk. Er dient een onderzoek te worden uitgevoerd naar de strategische inzet van de inkoopkracht en de manier waarop inkoop- en aanbestedingen plaatsvinden, gericht op het vergroten van het aantal partijen dat realistisch kan deelnemen aan aanbestedingen. Aanbestedingseisen die innovatie belemmeren of slechts marginaal bijdragen aan de kwaliteit van diensten en producten, worden opnieuw beoordeeld en waar nodig aangepast, zonder afbreuk te doen aan wettelijke verplichtingen. Onderzoek hierbij initiatieven zoals een inkoopcatalogus naar model van de Britse Digital Marketplace, de doorontwikkeling van standaarden zoals de Rijksinkoop Enterprise Architectuur, en het opknippen van grote aanbestedingen.

► Betrek publiek-private samenwerkingen

Binnen het Nationale Cyber Security Center (NCSC) wordt kennis en inzicht gedeeld tussen publieke en private organisaties. Zij weten precies wat er nodig is om dreigingsinformatie snel en secuur met elkaar te delen, zodat de maatschappij kan reageren op cybergevaaren. Beleg het NCSC bij het maken van één overheidsbrede aanpak voor weerbaarheid en autonomie. Kijk hierin welke rol private organisaties (kunnen) spelen in de collectieve oplossingen die in de NDS worden beoogd.

Prioriteit 6: Digitaal vakmanschap en een moderne werkomgeving

► Een plan voor ICT'ers in vaste dienst

Het aandeel ICT'ers dat extern wordt ingehuurd verzwakt de kennispositie van de overheid. Betrek de motie-Kathmann/Six Dijkstra²⁷ bij de uitwerking van de NDS-voorstellen rondom vakmanschap. Maak het personeelsbestand van ICT'ers niet alleen inzichtelijk, maar stel ook vast hoe deze in de komende jaren moet groeien om voldoende kennis in huis te hebben en

²⁷ Kamerstuk 36 740 VII, nr. 22

te voldoen aan de Roemernorm. Betrek ZZP'ers, vakbonden, onderwijsinstellingen en bedrijven bij het maken van een plan om meer ICT'ers in vaste dienst te nemen.

► **Wees een concurrerende werkgever**

Omdat ICT-vacatures van de overheid niet concurreren met de rest van de markt, wordt men nu tegen hoge bedragen ingehuurd als ZZP'ers. Kennis van ICT wordt dus niet vastgehouden en arbeidsvoorwaarden worden omzeild. Om dit te voorkomen, moet er een aparte groep komen voor technici binnen het functiegebouw Rijk. Met schalen die concurreren met de markt en worden uitgekeerd op basis van de hoeveelheid gemaakte werkuren. Het principe dat managers en werknemers met leidinggevende taken meer moeten verdienen wordt losgelaten voor gekwalificeerde technische experts. Zorg ook dat mensen door kunnen groeien naar de hoogste schalen op basis van technische expertise, zonder manager te hoeven worden.

► **Werk samen met het onderwijs**

Het onderwijs en de overheid moeten intensief samenwerken. ICT'ers-in-opleiding kunnen mooi werk doen voor de publieke zaak, zolang de vaardigheden die zij aanleren aansluiten op de tekorten van de overheid. Breng in kaart binnen welke domeinen de overheid kampt met tekorten. Maak afspraken met onderwijsinstellingen en maak het voor jonge ICT'ers aantrekkelijk om door te stromen naar werken voor de overheid. Betrek de motie-Bruyning/Thijssen²⁸ om strategische partnerschappen met onderwijsinstellingen aan te gaan bij het vervolg van de NDS.

► **Betrek ICT-kennis in het wetgevingsproces**

In de politieke besluitvorming moet meer oog zijn voor digitalisering. Elke wet en elke nieuwe regel is voor de uitvoering afhankelijk van digitale processen. De unaniem aangenomen motie-Six Dijkstra/Kathmann²⁹ vraagt om de ICT-implementatie van wetgeving steviger in het proces te borgen. Dat lukt alleen als instanties en hun ICT-experts tijdens het wetgevingsproces in staat worden gesteld om mee te werken aan beleid en budget hebben om prototypes te bouwen. Daarmee kunnen zij de Kamer informeren over de gevolgen van wetgeving, amendementen en moties op de uitvoering.

²⁸ Kamerstuk 36 574, nr. 11

²⁹ Kamerstuk 36 740 VII, nr. 25

En wat nu?

De NDS is een solide basis. We zijn alle betrokkenen dankbaar voor hun werk en inspanning. Alle suggesties en aanscherpingen uit deze brief moeten worden opgevat als constructief. De uitwerking vraagt om compromissen van de Kamer, het demissionaire kabinet, en alle betrokken instanties.

Het is echter ook duidelijk dat we er nog niet zijn. Op het gebied van **geld, uitvoering en regie** moeten er nog stappen worden gezet. Met deze brief hopen wij mee te werken aan het versnellen van de acties uit de NDS. We kijken uit naar een goede bespreking van de NDS en deze brief in het aankomende notaoverleg.

Beslispunt

Het volgende beslispunt volgt uit deze brief:

- Neem de voorgestelde aanbevelingen over en betrek deze in het vervolg op de NDS.

Financieel kader

Aansluitend op de NDS is een investeringsagenda toegezegd. Op verzoek van de Kamer, verwoord in de motie-Kathmann³⁰, komt er nog vóór de Tweede Kamerverkiezingen van 29 oktober 2025 inzicht in de beschikbare middelen. De aanname is dat deze voldoende zijn om de nieuwe voorstellen te dekken. De meeste aanbevelingen sluiten tevens aan op het staande beleid en de ambities van het demissionaire kabinet. Indien de middelen niet voldoende zijn, zal er aanvullend budget moeten worden vrijgemaakt op de Rijksbegroting.

³⁰ Kamerstuk 36 740 VII, nr. 21

Bijlage 1: opgave Nedercloud

Samenvatting

De overheid is te afhankelijk van Amerikaanse cloudoplossingen vanwege hun snelheid, gemak en aanvullende diensten. Om digitale autonomie te herstellen, zijn drie acties nodig: (1) zorg dat elke overheidsdeveloper binnen minuten een container online kan zetten via een managed Kubernetes-dienst; (2) ontwikkel een exitstrategie voor Microsoft-diensten en investeer in open source werkplekalternatieven zoals MijnBureau; (3) inventariseer gebruikte cloud native diensten en publiceer een open call om Europese alternatieven aan te trekken.

Pijler 1: Snelle en moderne overheidscloud. Een voordeel van Amerikaanse cloud oplossingen zoals Azure is dat je binnen een paar minuten een container online hebt. Overheidsalternatieven vragen echter om maanden aan overleg en afstemming. Vergelijk het met kiezen tussen een zelfscankassa waar je direct kunt afrekenen, versus maanden in de rij staan bij de gewone kassa. Het is geen wonder dat iedereen kiest voor dat eerste. Als we simpelweg de zelfscankassa verbieden, maken we het nog moeilijker om te bouwen. Daarom moeten we in kaart brengen wie nu vanuit binnen de overheid *managed kubernetes* levert (+basale *managed services*). Stel daar vervolgens een ambitieus doel voor: binnen een paar minuten moet een developer binnen de overheid een container online kunnen krijgen die conform de regels is. Als niemand binnen de overheid dit binnen 6 maanden denkt te kunnen leveren, dan richten we een team op dat een moderne *managed kubernetes service* gaat bouwen op laag 2+3.

Pijler 2: Een autonome werkplek. Momenteel bestaat de werkplek van bijna iedere ambtenaar bij gratie van de Amerikanen. Deze afhankelijkheid die hem voornamelijk zit in Exchange en Microsoft 365 is onacceptabel. Gelukkig wordt er al aan open source alternatieven gewerkt zoals Mijnbureau. Richt een klein groepje in dat alle details gaat kennen van Exchange, die exitscenario's kan schetsen en samen met Mijnbureau team kijkt naar vereisten voor migratie.

Pijler 3: Alternatief voor cloud native diensten. Amerikaanse cloud partijen bieden niet enkel hosting, maar ook allerlei diensten aan op hun cloudplatform (e.g. AI models, edge computing, workers). Om een alternatief te bieden moet een Rijkscloud dus ook dit soort diensten aanbieden. Breng daarom in kaart welke diensten er worden gebruikt en welke gewenst zijn, en publiceer een open 'call for startups/services' waarin wordt gedeeld welke diensten de overheid dolgraag zou afnemen (open source).

► Cloud Raad

Naar voorbeeld van succesvolle initiatieven zoals publiek-private samenwerkingen bij het ministerie van Justitie en Veiligheid, stellen wij daarom voor een Cloud Raad op te richten. De Cloud Raad wordt een onafhankelijk adviesorgaan dat kennis en expertise vanuit wetenschap, bedrijfsleven en overheid bundelt om te ondersteunen bij de operationele strategie voor bovenstaande traject.

- De Cloud Raad ontwikkelt een heldere visie en strategische roadmap voor het realiseren van een soevereine cloud-infrastructuur binnen de komende vijf jaar, met concrete mijlpalen, benodigde middelen en toetsbare doelen.

- De raad rapporteert jaarlijks over de voortgang aan het kabinet en Tweede Kamer, inclusief aanbevelingen om barrières weg te nemen en bij te sturen waar nodig.